

ARAP YALGIN VE DİĞERLERİ/Türkiye Davası

(33370/96)

Strazburg

25 Eylül 2001

USULİ İŞLEMLER

1. Davanın nedeni, Türk vatandaşları olan Arap Yalgın, Mehmet Murat Öner ve Muhtar Karakoca'nın ("başvuranlar"), 17 Haziran 1996 tarihinde, İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Sözleşme'nin ("Sözleşme") eski 25.maddesi uyarınca, Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na ("Komisyon") yaptığı başvurudur (başvuru no. 33970/96).

2. Başvuranları Ankara Barosu avukatlarından Oya Ersoy Ataman temsil etmiştir. Bu davaya yönelik olarak Türk Hükümeti bir Ajan tayin etmemiştir.

3. Başvuranlar, kendilerine karşı yürütülen ceza yargılamasının "makul sürede" sonuçlanmadığını ve tarafsız ve bağımsız olmayan Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından yargılandığı için adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmektedir. Ayrıca, polise baskı altında verdikleri ifadelere dayanılarak mahkum edildiklerini öne sürmektedirler.

4. Başvuru, 1 Kasım 1998 tarihinde, Sözleşme'nin 11 No'lu Protokolü yürürlüğe girdiğinde, anılan Protokol'ün 5. maddesinin 2. fıkrası uyarınca Mahkeme'ye gönderilmiştir.

5. Başvuru, Mahkeme'nin Birinci Bölümüne havale edilmiş (İçtüzük, 52. madde, 1.fıkra) ve bu bölüm içinde davayı inceleyecek olan Daire (Sözleşme'nin 27§1 Maddesi), İçtüzüğün 26§1 maddesine uygun olarak teşekkül etmiştir. Mahkeme'de Türkiye'yi temsil eden Sn. Yargıç Rıza Türmen davadan çekilmiştir (İçtüzük 28.madde). Bunun üzerine Hükümet Sn. Feyyaz Gölcüklü'yü, Sn. Rıza Türmen'in yerine ad hoc yargıç olarak atamıştır (Sözleşme'nin 27§2 ve İçtüzüğün 29§1 maddeleri).

6. 11 Ocak 2000 tarihli bir kararla, Daire, başvuranların tarafsız ve bağımsız bir mahkeme tarafından makul bir süre içinde adil yargılanma hakkıyla ilgili şikayetlerini kabuledilebilir bulmuş, şikayetlerin geri kalanını ise kabuledilemez ilan etmiştir.

7. Gerek başvuranlar, gerekse Hükümet, esaslara ilişkin olarak görüşlerini bildirmişlerdir (İçtüzük 59/1).

* Dışişleri Bakanlığı Çok Taraflı Siyasî İşler Genel Müdürlüğü tarafından Türkçe'ye çevrilmiş olup, gayriresmî tercümedir.

OLAYLAR

I.DAVAYA ESAS TEŞKİL EDEN OLAYLAR

A. Başvuranların Yakalanması ve Tutuklanması

8. Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı polis memurları, başvuranları yasadışı Dev-Yol örgütüne üye oldukları şüphesiyle tutuklamıştır.

9. Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi, 27 Ocak ve 19 Ekim 1981 tarihlerinde sırasıyla, Öner ve Karakoca'nın tutukluluk hallerinin devamına karar vermiştir. 11 Mayıs 1981 tarihinde ise Yalgın'ın tutuksuz yargılanmalarına karar verilmiştir.

B. Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi'ndeki Yargılama

10. 26 Şubat 1982 tarihinde, Askeri Savcı, başvuranlar ve diğer 722 davalı hakkındaki iddianamesini Sıkıyönetim Mahkemesi'ne sunmuştur. Savcı, başvuranları, amacı Türk anayasal düzenini yıkarak yerine Marksist-Leninist bir rejim kurmak olan yasadışı silahlı örgüt Dev-Yol'a üye olmakla suçlamıştır. Başvuranlar, G.S.'nin öldürülmesi ve I.A'nın yaralanması, çeşitli konutlara ateş açmak ve bazı dükkan ve evleri ateşe vermek gibi suçlarla da itham edilmiştir. Savcılık, Türk Ceza Kanunu'nun 146/1 hükmü uyarınca ölüm cezası talep etmiştir.

11. 24 Mart 1986 tarihinde başvuranlar tutuksuz yargılanmak üzere tahliye edilmişlerdir.

12. 19 Temmuz 1989 tarihinde, iki sivil bir askeri yargıçla bir subaydan oluşan Sıkıyönetim Mahkemesi, başvuranları Dev-Yol üyesi oldukları için suçlu bulmuştur. Mahkeme TCK'nun 146/3 maddesi uyarınca Yalgın'ı altı yıl sekiz ay ve Karakoca'yı da yedi yıl hapis cezasına çarptırmıştır. Mahkeme, Önen'i de, TCK'nun 168/2 maddesi uyarınca beş yıl altı ay hapis cezasına çarptırmıştır. Mahkeme ayrıca başvuranların amme hizmetlerinden müebbeden yasaklanmalarına ve adli vesayet altına alınmalarına da hükmetmiştir.

C. Temyiz İşlemleri

13. Başvuranlar kararı Askeri Yargıtay'da temyiz etmiştir.

14. Sıkıyönetim mahkemelerini ilga eden 27 Aralık 1993 tarihli Kanunun yürürlüğe girmesinin ardından, davaya bakma yetkisi Yargıtay'a geçmiş ve dosya Yargıtay'a gönderilmiştir.

15. 27 Aralık 1995 tarihinde, Yargıtay, Karakoca ve Yalgın'ın mahkumiyetlerini onamıştır. Fakat, Sıkıyönetim Mahkemesinin kararını gözden geçirerek Yalgın'ın hapis cezasını beş yıla indirmiştir. Öner'in mahkumiyetini ise bozmuş ve zamanaşımından dolayı kendisi hakkındaki cezai soruşturmanın düşmesi gerektiğine karar vermiştir.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK VE UYGULAMA

A. Ceza Hukuku

16. Türk Ceza Kanunu'nun 146/1 hükmü aşağıdaki gibidir:

"Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Esasiye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve bu kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini iskata veya vazifesini yapmaktan men'e cebren teşebbüs edenler, idam cezasına mahküm olur."

17. Türk Ceza Kanunu'nun 168. maddesi aşağıdaki gibidir:

"Her kim, ... maddelerde yazılı cürümleri işlemek için silahlı cemiyet ve çete teşkil eder yahut böyle bir cemiyet ve çetede amirliği ve kumandayı ve hususi bir vazifeyi haiz olursa onbeş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasına mahküm olur.

Cemiyet ve çetenin sair efradı on yıldan onbeş yıla kadar ağır hapisle cezalandırılır."

B. Sıkıyönetim Mahkemeleri

18. Yargı organlarının tabi oldukları hükümler aşağıdaki gibidir:

1. Anayasa

Madde 138 / 1 ve 2

"Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler.

Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz. "

Madde 139 / 1

"Hakimler... azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz"

Madde 145

"Askeri mahkemeler.... asker kişilerin aleyhine veya askeri mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidirler.

Askeri mahkemelerin savaş veya sıkıyönetim hallerinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili oldukları; Kuruluşları ve gerektiğinde bu mahkemelerde adli

yargı hakim ve savcılarının görevlendirilmeleri kanunla düzenlenir.

Askeri hakimlerin özlük işleri, görevli buldukları komutanlık ile ilişkileri, mahkemelerin bağımsızlığı, hakimlik teminatı, askerlik hizmetinin gereklerine göre kanunla düzenlenir."

2. Sıkıyönetim Kanunu (13 Mayıs 1971 tarih ve 1402 sayılı Kanun)

Madde 11 / 1

"Milli Savunma Bakanlığınca lüzum görülen yerlerde yeteri kadar askeri mahkeme kurulur..."

Madde 11 / 4

"Bu mahkemelere atanacak adli müşavir, askeri hakim ve askeri savcılar Genelkurmay Başkanlığı Personel Başkanı, Adli Müşaviri ile atanacakların mensup olduğu kuvvet komutanlığının Personel Başkanı ile Adli Müşaviri ve Milli Savunma Bakanlığı Askeri Adalet İşleri Başkanından oluşan kurul tarafından tesbit edilecek adaylar arasından Genelkurmay Başkanının görüşü alınarak usulüne göre atanır."

Madde 11 / 6

"Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerine yeteri kadar subay üye Genelkurmay Başkanının teklifi üzerine askeri hakim subayların tayini usulüne göre atanır."

3. Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu (26 Ekim 1963 Tarih ve 353 Sayılı Kanun)

Madde 4

"Askeri mahkemelerin, subay üyeleri ile yedekleri, nezdinde askeri mahkeme kurulan komutan veya askeri kurum amiri tarafından her yılın Aralık ayında o mahkemenin yetkisine giren birlik ve kurum mensupları arasından bir yıl süre ile değiştirilmemek üzere seçilir."

4. Askeri Hakimler Kanunu (26 Ekim 1963 tarih ve 357 sayılı Kanun)

Madde 12

"Askeri hakim subayların rütbe terfii, rütbe kısımlılığı, kademe ilerlemesi yapmalarını temin edecek yeterlilikleri sicil ile saptanır."

A) Sicil belgeleri; general-amiral sicil belgesi, Subay (asteğmen-albay) sicil belgesi ve mesleki sicil belgesi olmak üzere üç çeşittir.

...

B) Subay sicil belgesini düzenlemeye ve sicil vermeye yetkili idari sicil üstleri:

Birinci sicil üstü: Sicili düzenlenecek askeri hakim subayın kuruluş bağlantısına

göre nezdinde askeri mahkeme kurulan komutan veya askeri kurum amiri.

İkinci sicil üstü: Kuruluş bağlantısına göre birinci sicil üstünün bir üst görev yerinde bulunan komutan veya amir durumundaki subay.

Üçüncü sicil üstü: Kuruluş bağlantısına göre ikinci sicil üstünün bir üst görev yerinde bulunan komutan veya amir durumundaki subay.

Madde 29

"Askeri Hakim subaylar hakkında Milli Savunma Bakanı tarafından, savunmaları aldırılarak, aşağıda açıklanan disiplin cezaları verilebilir:

-Yazılı uyarı...;

-Kınama..."

HUKUK

I. SÖZLEŞMENİN 6/1 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

19. Başvuranlar, kendilerine, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından makul bir süre içinde adil yargılanma hakkı tanınmadığı için Sözleşme'nin 6/1 hükmünün ihlal edildiğini öne sürmektedirler. Anılan hüküm aşağıdaki gibidir:

"Herkes, ... cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, ...bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde...görülmesini istemek hakkına sahiptir."

A. Mahkeme'nin Ratione Temporis Yetkisi

20. Mahkeme, Sözleşme'ye Ek 11 No'lu Protokolün yürürlüğe girmesi karşısında bu başvuru bakımından ratione temporis yetkisiyle ilgili bir sorun ortaya çıktığını gözlemlemektedir.

21. Mahkeme, bu bağlamda, 1 Kasım 1998 tarihinde, 11 No'lu Protokol'ün yürürlüğe girmesiyle, bu dava gibi Komisyon önünde görülmekte olan ama henüz kabuledilebilir bulunmamış olan davaların anılan Protokol'deki hükümler uyarınca Mahkeme'nin incelemesine tabi olduğu hususuna dikkat çeker. Protokol'ün 5/2 maddesinin geçici bir düzenlemenin parçası olarak, davaların eski Komisyon tarafından incelenmesini sağlama amacı gözönünde bulundurulduğunda, Mahkeme'nin ratione temporis yetkisi davalı Devlet'in bireysel başvuru hakkını tanıdığı tarihe göre belirlenecektir

22. Dolayısıyla, eski Mahkeme'yi, 25 Mart 1996 tarihli Mitap ve Müftüoğlu-Türkiye kararında (RD, 1996-II, s.410-411, §§ 26-28) ratione temporis yetkisinin, davalı Devlet'in Mahkeme'nin yetkisini kabul ettiği 22 Ocak 1990'dan itibaren başladığı sonucuna götüren mülahazalar, mahkemenin yetkisini, bu tarihten itibaren meydana gelen olay ve olgularla sınırlandırmak amacıyla öne sürülemez (bkz. Cankoçak-Türkiye, başvuru no. 25182/94 ve 26956/95, § 26 AİHM 2001-...).

Mahkeme bu saptamanın tartışmalı olmadığına dikkat çeker.

B. Şikayetlerin Esasları

1. Yargılamanın Uzunluğu

(a) Dikkate alınacak dönem

23. Mahkeme, yargılamanın, başvuruların yakalandığı 20 Kasım 1980, 12 Aralık 1980 ve 6 Mart 1981 tarihlerinde başlayıp, Yargıtay'ın, başvuruların mahkumiyetini onayladığı ya da yargılamayı sona erdirdiği 27 Aralık 1995 tarihinde bittiğine dikkat çeker. Dolayısıyla, başvuruların yargılaması ondört ila 15 yıl arasında sürmüştür.

Bununla birlikte Mahkeme, Türkiye'nin bireysel başvuru hakkını tanıdığına ilişkin bildirimde bulunduğu 28 Haziran 1987 tarihinden beri geçen sekiz yıl onbir aylık dönemi inceleyebilmektedir (bkz. Üstte 21. paragraf). Yine de Mahkeme, üstte anılan bildirim yapıldığı sırada yargılamanın ne durumda olduğunu dikkate almak zorundadır. Söz konusu tarihte, yargılama Karakoca ve Öner bakımından yaklaşık 6 yıl, Yalgin bakımından ise beş yıl on aydır sürmekteydi.

(b) Yargılama süresinin makullüğü

24. İddia konusu sürenin makullüğü, dava koşullarının ışığında ve Mahkeme içtihatlarıyla oluşturulan, özellikle de davanın karmaşıklığı, başvuruların ve yetkili mercilerin davranışları gibi kriterler göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir (bkz. üstte anılan Mitap ve Okçuoğlu kararı, s.411, § 32).

25. Hükümet, davanın karmaşıklığını ve başvurulara yöneltilen suçlamaların niteliğini vurgulamıştır. Yine Hükümet, başvurulara yirmiden fazla suçla ilgili suçlama yöneltildiğine ve cinayet ve bombalama suçlarından mahkum olduğuna dikkat çekmiştir. Mahkme, başvuruların da aralarında bulunduğu 723 davalının yargılandığı davayı incelemek zorundadır. Yetkililer, başvuruların da mensubu olduğu terörist şebekenin kapsamını ve eylemlerini belirleyebilmek için zamana ihtiyaç duymuşlardır. Sıkıyönetim Mahkemesi, hızlandırıcı bir usul izlemiş ve yargılamayı hızlandırmak için gerekli her türlü çabayı göstermiştir. Haftada üç kere olmak üzere beş yüzden fazla duruşma yapmıştır. Savcı, iddianamesini hazırlayabilmek için ikibin sayfadan fazla tutan savunmaları incelemek zorunda kalmıştır. Dava dosyası yaklaşık bin klasörden fazla olup, sadece kararın özeti 248 sayfa kadar tutmuştur.

Kısaca, Hükümet, bu etkenlerin yargılamanın uzunluğunu açıkladığını ve yargı makamlarına ihmal ya da gecikmenin isnat edilemeyeceğini iddia etmiştir.

26. Başvurular cevaben yaklaşık onbeş yıl tutuklu kaldıklarını ve mahkemelerin davalarıyla ilgili kesin bir karara varamadıklarını belirtmiştir. Bu bağlamda başvurular, gecikmenin sorumluluğunun Hükümete isnat edilebileceğine işaret etmişlerdir. Başvurular Sıkıyönetim Mahkemesinin nihai kararından beş yıl sonra yargılama yetkisinin Yargıtay'a geçtiğine ve Yargıtay'ın da kesin karar vermesinin

bir yıl aldığına dikkat çekmektedirler. Başvuranların görüşüne göre, davanın karmaşıklığı ve davalıların sayısının fazlalığı 15 yıl kadar süren bir yargılamayı mazur gösteremez. Başvuranlar bu süre zarfında maddi ve manevi zarara uğradıklarını öne sürmüşlerdir. Bu bağlamda başvuranlar, Devlet'in davaya bakmak üzere yeteri kadar hakim atamak zorunda olduğunu idda etmişlerdir.

27. Mahkeme, davalıların sayılarının çokluğu, suçlamaların ciddiliği ve mahkemenin büyük çaplı bir davaya bakarken karşılaştığı zorluklar nedeniyle sözkonusu davanın karmaşık bir dava olduğuna ilişkin hükümet görüşüne katılmaktadır. Fakat, dava mevcut sorunların karmaşıklığı bakımından açıklanamayacağı için Mahkeme, davayı başvuranların ve ulusal mercilerin davranışları çerçevesinde inceleyecektir (bkz. Üstte 24. paragraf).

28. Bu bağlamda, davalı Hükümet'in yargılamanın herhangi bir aşamasında başvuranların davranışlarıyla ilgili bir eleştiride bulunmadığına dikkat çekilmelidir. Mahkeme, yargılamanın uzunluğunun sadece, yerel mahkemelerin davayı yeterince özenli incelememesiyle açıklanabileceğini tekrarlar (bkz. Cankoçak kararı, §32).

29. Bu bağlamda Mahkeme, Sıkıyönetim Mahkemesi'nin yaklaşık 8 yıl 4 aylık bir sürede karar verebildiğini gözlemlemektedir. Askeri Yargıtay'ın temyiz incelemesi de 4 yıldan fazla sürmüştür. Ayrıca, Yargıtay davanın kendisine gelmesinden yaklaşık 2 yıl sonra, 27 Aralık 1995 tarihinde karar vermiştir. Mahkeme, nihai kararın verilmesinin, davanın karmaşıklığı nedeniyle geciktiğine ilişkin Hükümet iddiasını tartışmamaktadır. Ayrıca Mahkeme, dava yetkisinin askeri mahkemelerden sivil mahkemelere geçmesiyle sonuçlanan yasal değişikliklerin de geciktirici etkenler olarak davanın uzamasına katkıda bulunduğunu gözlemlemektedir.

30. Bununla birlikte Mahkeme, müteaddit defalar vurguladığı gibi, Sözleşme'nin 6/1 maddesinin, Sözleşmeciler Devletler'e yargısal düzenlerini, davaları makul bir sürede görme yükümü de dahil olmak üzere, kendi mahkemelerinin yükümlülüklerini yerine getirebilecekleri bir şekilde düzenleme görevi verdiğini tekrarlar (Pelissier and Sassi-Fransa [GC], s.301, §74, no. 25444/94, ECHR 1999-II). Dolayısıyla, başvuranlara karşı yürütülen cezai kovuşturmanın uzamasının sorumluluğu ulusal makamlara atfedilmelidir. Bu nedenle Mahkeme, ceza yargılamasının uzun sürmesinin "makul süre" yükümlülüğünün yerine getirilmemesine yol açtığı sonucuna varmıştır.

31. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 6/1. maddesi ihlal edilmiştir.

2. Sıkıyönetim Mahkemelesinin bağımsızlığı ve tarafsızlığı

(a) Tarafların İddiaları

(i) Başvuranlar

32. Başvuranlara göre, kendilerini yargılayan Sıkıyönetim Mahkemesi, Sözleşme'nin 6/1 maddesi anlamında "bağımsız ve tarafsız bir mahkeme" olarak görülemez çünkü anılan mahkemede bulunan beş üyeden ikisi askeri yargıç birisi de subaydır. Askeri yargıçlar ordunun hizmetindeki subaylar olup, idareden emir almaktadırlar. Bu üyeler ordu disiplinine tabidir ve kendileri hakkında sicil raporları

düzenlenmektedir. Hukuk eğitimi almamış olan subay üye ise sıkıyönetim komutanına karşı sorumludur.

(ii) Hükümet

33. Hükümet, sözkonusu dönemde sıkıyönetim mahkemelerinde iki askeri yargıcın yanısıra, yargısal bağımsızlıkları ve dokunulmazlıkları Anayasal güvence altında bulunan iki de sivil yargıcın bulunduğunu öne sürmüştür. Subay üyenin tek görevi ise duruşmanın düzenini sağlamak olup hiçbir yargısal yetkisi bulunmamaktadır. Hükümet'e göre, Sıkıyönetim Mahkemeleri'ndeki askeri yargıçların atama ve sicil usulü ve yargısal görevlerini ifa ederken sahip oldukları güvenceler Mahkeme'nin konuyla ilgili içtihatlarıyla tespit edilmiş kriterlere tamamıyla uymaktadır. Dolayısıyla Hükümet, Mahkemedeki, başvuranların "bağımsız ve tarafsız bir mahkeme" tarafından adil yargılanma hakkının ihlal edilmediği sonucuna varmasını talep etmiştir.

(b) Mahkemenin değerlendirmesi

34. Mahkeme, 8 Aralık 1994 tarihli Mitap ve Müftüoğlu-Türkiye kararında, Komisyon'un, işbu davada Hükümet tarafından dile getirilen iddialara benzer iddiaları ele almak zorunda kaldığına dikkat çeker. Sözleşme'nin 31. maddesi uyarınca hazırladığı raporda, Komisyon, Sıkıyönetim Mahkemeleri'nin yapısını ve işleyişini düzenleyen yasal kuralların bu mahkemelerin bağımsızlıklarıyla özellikle de askeri yargıç üyelerinin atanma ve sicil usulleri konusunda çok sayıda sorun ortaya çıkardığına dikkat çekmiştir. Komisyon, sözkonusu mahkemelerde bulunan subay üyenin hiyerarşik olarak sıkıyönetim ve/veya kolordu komutanına bağlı olması nedeniyle askeri makamlardan bağımsız olmadığını gözlemlemiştir. Bu nedenle Komisyon, başvuranların Sıkıyönetim Mahkemesi'nin bağımsızlığı ve tarafsızlığıyla ilgili olarak dile getirdiği endişelerin nesnel bir biçimde haklı olduğunu ve Sözleşme'nin 6/1 hükmünün ihlal edildiğini ifade etmiştir.

35. Bu bağlamda, *ratione temporis* yetkisi dışında kaldığı için eski Mahkeme'nin başvuranların Sıkıyönetim Mahkemeleri'nin bağımsızlık ve tarafsızlığıyla ilgili şikayetlerini inceleyemediğini belirtmek gerekir (bkz. Üstte anılan Mitap ve Müftüoğlu kararı, s. 410, § 27). Fakat, Mahkeme'nin *ratione temporis* yetkisiyle ilgili olarak üstte varılan sonuç göz önünde tutularak (bkz. Üstteki 23. paragraf), bu sorun artık Mahkeme tarafından incelenmelidir.

36. Mahkeme, Sözleşme'nin 6/1 maddesi bakımından bir mahkemenin "bağımsız" olup olmadığı incelenirken, üyelerinin atanma biçimi ve görev süreleri, dıştan gelecek baskılara karşı mevcut güvencelerin olup olmadığı ve bir bağımsızlık görüntüsü verip vermediğine bakılması gerektiğini tekrarlar (bkz. 25 Şubat 1997 tarihli Findlay-İngiltere Kararı, Raporlar 1997-I, s.281, § 73).

37. Mahkeme, Sözleşme'nin 6/1 hükmü bakımından "tarafsızlığın" mevcudiyetinin, öznel bir sınamaya yani belli bir olayda belli bir yargıcın kişisel kanı ve davranışlarına ve nesnel bir sınamaya yani hiçbir şüpheye mahal vermeksizin yargıca yeterli güvence verilip verilmediğine bakılarak belirlenmesi gerektiğini hatırlatır.

38. Bu davada bağımsızlık ve tarafsızlık sorunlarını birbirinden ayırmak zor gözükmemektedir çünkü başvurular tarafından mahkemenin bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin olarak öne sürülen iddialar aynı olgusal mülahazalara dayanmaktadır. Dolayısıyla Mahkeme her iki sorunu da birlikte inceleyecektir.

39. Türk Anayasası'nın 145. Maddesi ile 1402 Sayılı Kanun, Sıkıyönetim Mahkemelerinin yasal çerçevesini ve işleyişini düzenlemektedir (bkz. Üstte 19. paragraf). Bu mahkemeler iki sivil, iki askeri yargıç ve bir de subay üyeden oluşmaktadır.

Mahkeme, bu bağlamda, iki sivil yargıcın tarafsızlığının ve bağımsızlığının, her iki tarafça da tartışılmadığını gözlemlemektedir. Bundan dolayı Mahkeme sadece Sıkıyönetim Mahkemesi heyetindeki askeri yargıç ve subay üyelerin durumunu inceleyecektir.

40. Mahkeme, Sıkıyönetim Mahkemelerindeki askeri yargıçların Genelkurmay Başkanlığı Personel Başkanı, Adli Müşaviri ile atanacakların mensup olduğu kuvvet komutanlığının Personel Başkanı ile Adli Müşaviri ve Milli Savunma Bakanlığı Askeri Adalet İşleri Başkanından oluşan kurul tarafından seçildiğine dikkat çeker. Bu şekilde seçilen yargıçlar, Genelkurmay Başkanı'nın görüşü alınarak Savunma Bakanı, Başbakan ve Cumhurbaşkanı'nca imzalanan üçlü kararnameyle atanır.

Subay üye ise, bu davada bir kıdemli Albay, Genelkurmay Başkanının teklifi üzerine askeri hakim subayların tayini usulüne göre atanır. Subay üye, bir yılın dolması üzerine görevden alınabilir (bkz. yukarıda para. 19).

41. Sıkıyönetim Mahkemesi üyelerini dıştan gelecek baskılara karşı koruyan güvencelerin mevcudiyetiyle ilgili olarak, Mahkeme, askeri yargıçların sivil meslektaşlarıyla aynı mesleki eğitimi aldıklarına dikkat çeker. Ayrıca, askeri yargıçlar sivil yargıçlarla aynı anayasal güvencelerden de yararlanmaktadır. Sıkıyönetim Mahkemesi üyesi oldukları süre boyunca görevden alınamayacakları gibi, rızaları olmaksızın emekliliğe de sevk edilemezler. Anayasa'ya göre, yargıçlar bağımsız olmalıdır ve görevlerini yerine getirirken hiçbir makam kendilerine talimat veremez.

42. Bununla birlikte, askeri yargıçların statülerinin diğer yönleri, bağımsızlıkları ve tarafsızlıkları hakkında soru işaretleri uyandırmaktadır. Birincisi, askeri yargıçlar, yürütmenin emrindeki orduya tabidirler. İkincisi, başvuruların da haklı olarak işaret ettiği gibi, askeri hakimler, askeri disiplin ve sicil değerlendirmesine tabidirler. Dolayısıyla, terfi etmek için hem idari hem de yargısal üstlerinin olumlu sicil notuna ihtiyaç duymaktadırlar. Son olarak, atanmalarıyla ilgili kararlar, idari makamlar ve ordu tarafından alınmaktadır.

Sıkıyönetim Mahkemesi heyetinde bulunan subay üye konusunda ise, Mahkeme, bu üyenin, ilgili sıkıyönetim ve/veya kolordu komutanının emir komutası altında olduğunu gözlemlemektedir. Subay üye hiçbir şekilde bu makamlardan bağımsız değildir.

43. Mahkeme, Sıkıyönetim Mahkemeleri'nin Anayasal düzeni ve demokratik rejimi yıkmayı amaçlayan suçlarla ilgili davalara bakmak üzere kurulduğuna dikkat çeker.

Olağanüstü yetkileri bulunan bu mahkemeler, silahlı kuvvetlerin, ülkenin "iç güvenliği" yle ilgilendiği ve bölge komutanlarının o bölgedeki şiddet eylemlerini bastırmak için polis yetkileri kullandığı sıkıyönetim süresince faaliyet göstermektedirler.

44. Bununla birlikte, Mahkeme'nin görevi, bu tür mahkemelerin bir Sözleşmeci Devlet'te kurulmasının gerekli olup olmadığını in abstracto olarak belirlemek ya da ilgili uygulamayı gözden geçirmek değil fakat, bu mahkemelerden herhangi birinin işleyişinin başvuranların adil yargılanma hakkının ihlalini teşkil edip etmediğini belirlemektir.

45. Mahkeme'nin görüşüne göre, izlenimler bile önemli olabilir. Tehlikede olan, demokratik bir toplumda bulunan mahkemelerin, ceza yargılaması söz konusu olduğunda, halkta, daha da önemlisi sanıkta uyandırdığı güvendir. Belli bir davada, bir mahkemenin bağımsızlığının ya da tarafsızlığıyla ilgili endişe duyulmasına ilişkin meşru bir sebebin olup olmadığının belirlenmesinde sanığın bakış açısı önemlidir ama belirleyici değildir. Belirleyici olan, sanığın şüphelerinin nesnel olarak makul bulunabilmesidir.

46. Bu bağlamda Mahkeme, bu davada olduğu gibi, bir mahkemenin üyeleri arasında, görevleri ve hizmet organizasyonları bakımından, taraflardan birinin hiyerarşisine tabi üyelerin bulunması durumunda, sanık şahısların bu üyelerin bağımsızlığına ilişkin makul şüpheler besleyebileceğini düşünmektedir. Bu tür bir durum demokratik bir toplumda uyanması gereken güveni etkileyecektir. Ayrıca, Mahkeme, bir sivilin, kısmen de olsa, silahlı kuvvetler mensuplarından oluşan bir mahkemenin önüne çıkarılmak zorunda bırakılmasına büyük önem atfetmektedir.

47. Öne sürülenler ışığında, Mahkeme, Devlet'in anayasal düzenini yıkmaya çalışmak suçlamasıyla Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılanan başvuranların, iki askeri yargıç ve sıkıyönetim komutanına bağlı bir subay üyenin içinde bulunduğu bir heyet tarafından yargılanmasından dolayı haklı bir endişeye sahip olabileceğini düşünmektedir. Bağımsızlıkları ve tarafsızlıklarıyla ilgili herhangi bir şüphenin söz konusu olmayan iki sivil yargıcın da anılan mahkeme heyetinde bulunması bu bağlamda herhangi bir değişiklik oluşturmamaktadır.

48. Sonuç olarak, başvuranların Sıkıyönetim Mahkemelerinin bağımsızlık ve tarafsızlıklarıyla ilgili endişeleri nesnel olarak mazur görülebilir.

Dolayısıyla, Sözleşme'nin 6/1 hükmü ihlal edilmiştir.

II. SÖZLEŞMENİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

49. Sözleşme'nin 41. Maddesi aşağıdaki gibidir:

"Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder."

A. Zarar

50. Başvuranlardan her biri maddi ve manevi tazminat olarak 130,000 Fransız Fransı talep etmişlerdir. Bu bağlamda başvuranlar, ceza yargılamasının haksız bir biçimde uzadığına ve 5 yıl keyfi olarak hapis yattığına, maddi ve manevi zarara uğradığına ve uzun bir süre iş bulamadığına ilişkin iddialarına işaret etmişlerdir.

51. Hükümet, başvuranların iddialarıyla ilgili herhangi bir yorum yapmamıştır.

52. Mahkeme, bağımsız ve tarafsız olmayan bir mahkeme tarafından yapılan yargılamayla ilgili olarak verilecek bir ihlal kararının tek başına başvuranların manevi zararını karşılayacağını düşünmektedir.

Mahkeme, sadece yargılamanın uzunluğuyla ilgili Sözleşme ihlalinden dolayı tazminat ödenebileceğini ve hesaplamayı buna göre yaptığını tekrarlar.

53. Başvuranların yargılamalarının toplam süresinin uzunluğunu dikkate alan Mahkeme, kendisinin belli bir sıkıntıya düştüğünü düşünmektedir. Hakkaniyet ilkesi temelinde her birine 100,000 Fransız Fransı ödenmesine karar vermiştir.

B. Masraflar

54. Başvuranların her biri, bu başlık altında 45,000 Fransız Fransı talep etmiştir. Başvuranlar bu miktarın 15, 000 Franklık kısmının avukat masrafı, geri kalanının da diğer masrafları teşkil ettiğini öne sürmüştür.

55. Hükümet, bu başlık altında herhangi bir görüş belirtmemiştir.

56. Hakkaniyet ilkesi temelinde ve içtihatlarıyla belirlenen ilkeleri göz önünde bulundurarak karar veren Mahkeme, yaptıkları masraflar için başvuranlara 13,000 Fransız Fransı ödenmesinin makul olduğunu düşünmektedir.

C. Temürrüt Faizi

57. Mahkemenin önündeki mevcut bilgilere göre, işbu kararın benimsendiği tarihte Fransa'daki yasal faiz oranı yıllık % 4,26'dır.

BU SEBEPLERDEN DOLAYI MAHKEME,

1. Oybirliğiyle, ceza yargılamasının uzunluğu nedeniyle Sözleşme'nin 6/1 maddesinin ihlal edildiğine;

2. Altıya karşı bir oyla başvuranlardan Karakoca ve Yalgın'ın bağımsız ve tarafsız olmayan Sıkıyönetim Mahkemesi'nce yargılanmasından dolayı Sözleşme'nin 6/1 maddesinin ihlal edildiğine;

3. Oybirliğiyle,

(a) Sözleşme'nin 44/2 maddesi uyarınca kararın kesinleştiği tarihten itibaren 3 ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden TL'sına çevrilmek üzere davalı Devlet'in başvuranlara

(i) her birine, manevi tazminat tutarı olarak 100,000 (yüzbin) Fransız Frangı

(ii) Masraflar için 13,000 (onüçbin) Fransız Frangı
yansıtılabilecek her türlü vergi düşüldükten sonra ödemesine;

(b)üç aylık süre sonunda yapılan ödemeler için, ödeme tarihine kadar yıllık % 4,26 faiz uygulanmasına

4. Oybirliğiyle başvuruların adil tatmine ilişkin diğer taleplerinin reddine

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar İngilizce olarak verilmiş ve 25 Eylül 2001 tarihinde, İctüzüğün 77.maddesinin 2.ve 3. fıkraları uyarınca yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Michael O'BOYLE Elisabeth PALM
Sekreter Başkan